

ILG'OR PEDAGOG

ILMIY JURNALI

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

2025

Google Scholar

Andijan, Uzbekistan

+998335668868

<https://innoworld.net>

ILG'OR PEDAGOG

RESPUBLIKA ILMIY JURNALI
TO'PLAMI

2- JILD, 2 - SON
2025

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

Raqamli hikoyalash texnologiyasi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish

Navoiy Davlat Universiteti
Asatova Mohichehra Azimjon qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda raqamli hikoyalash metodikasining o'рни va imkoniyatlari tahlil qilingan. Tadqiqot davomida raqamli hikoyalash vositalari yordamida o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, savol berish, izchil fikr yuritish va muammolarga turli nuqtai nazardan yondashish ko'nikmalari shakllanganligi kuzatildi. Tajriba-sinov ishlari asosida raqamli hikoyalash metodikasi boshlang'ich ta'limda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda samarali vosita ekani asoslab berildi. Maqola yakunida tadqiqot natijalari asosida tegishli xulosalar va amaliy tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, tanqidiy fikrlash, raqamli hikoyalash, kompetensiya, metodika, o'quvchi faolligi, ta'lim innovatsiyasi.

Abstract: This article explores the role and effectiveness of digital storytelling methodology in developing critical thinking competencies among primary school students. The study reveals that creating digital stories enhances students' independent thinking, inquiry, logical reasoning, and ability to analyze problems from different perspectives. Based on experimental observations and analysis, it is concluded that digital storytelling is an effective pedagogical tool for fostering critical thinking in primary education. The article also presents relevant conclusions and practical recommendations based on the research findings.

Keywords: primary education, critical thinking, digital storytelling, competency, methodology, learner engagement, educational innovation.

Аннотация: В данной статье проанализирована роль и эффективность методики цифрового повествования в формировании компетенций критического мышления у учащихся начальных классов. Исследование показывает, что создание цифровых историй способствует развитию у школьников самостоятельного мышления, умения задавать вопросы, логически рассуждать и рассматривать проблему с разных точек зрения. На основе опытно-экспериментальной работы сделан вывод, что метод цифрового повествования является эффективным педагогическим инструментом для развития критического мышления в начальном образовании. В завершении статьи представлены соответствующие выводы и практические рекомендации.

Ключевые слова: начальное образование, критическое мышление, цифровое повествование, компетенция, методика, активность учащихся, образовательные инновации.

Kirish (Introduction). XXI asrda inson salohiyatining eng muhim ko'rsatkichlaridan biri bu — tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qilish, baholash va asosli xulosaga kelish qobiliyatidir. Mazkur ko'nikmalarni yosh avlodga maktab davridanoq shakllantirish esa ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi – bolada tafakkur, dunyoqarash, muloqot va mustaqil fikrlashning poydevori shakllanadigan davr bo'lib, bu bosqichda zamonaviy, innovatsion texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

So'nggi yillarda ta'limda raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish orqali o'quvchilar bilimni chuqurlashtirish, ular bilan interaktiv va ijodiy ishlashga keng yo'l ochilmoqda. Shunday innovatsion yondashuvlardan biri — raqamli hikoyalash (digital storytelling) texnologiyasidir. Bu yondashuv bolalarning o'qigan matni asosida mustaqil ravishda slayd, rasm, audio yoki video orqali hikoya yaratishini nazarda tutadi. Bu jarayon esa o'z navbatida tanqidiy fikrlashning asosiy bosqichlarini — tahlil qilish, baholash, qayta ishlash va ijodiy ifodalashni talab qiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, raqamli hikoya yaratish jarayonida o'quvchi o'qigan matnga chuqurroq e'tibor beradi, undagi asosiy g'oyani anglashga intiladi, personajlar harakatini tahlil qiladi va mustaqil xulosa chiqaradi. Bunday faoliyat tanqidiy fikrlash kompetensiyasining shakllanishiga zamin yaratadi. Shu bois, ushbu maqolada raqamli hikoyalash texnologiyasi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilinadi.

Tadqiqotning maqsadi – raqamli hikoyalash texnologiyasining boshlang'ich sinf o'quvchilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishdagi o'rnini aniqlash va bu yondashuvning samaradorligini baholash.

Uslublar (Methods). Ushbu tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini raqamli hikoyalash (digital storytelling) texnologiyasi orqali shakllantirish imkoniyatlari o'rganildi. Tadqiqotning metodologik asosini kvazieksperimental tadqiqot dizayni, ya'ni oldindan guruhlarini tasodifiy ajratmagan holda tajriba va nazorat guruhlarini taqqoslash usuli tashkil etdi. Ushbu yondashuv real sharoitda ta'lim jarayonini buzmagani holda eksperimental metodlarni qo'llash imkonini berdi.

Tadqiqot dizayni
Tadqiqotda ikki guruhga ajratilgan 2–3-sinf o'quvchilari ishtirok etdi:

- Eksperimental guruhda raqamli hikoyalash texnologiyasiga asoslangan darslar tashkil etildi. Har bir mavzudan so'ng o'quvchilar hikoyani vizual, ovozli yoki multimedia shaklida qayta ishlab, o'z g'oyalari bilan ifodaladilar.

- Nazorat guruhida esa xuddi shu mavzular an'anaviy usullar (og'zaki suhbat, savol-javob, matnli tahlil) asosida o'rgatildi.

Darslar 8 hafta davomida haftasiga 2 marotaba tashkil qilindi. Har ikki guruhda o'qituvchilarga bir xil metodik ko'rsatmalar berilgan bo'lsa-da, faqat eksperimental guruhda raqamli hikoyalash faoliyatlari kiritildi.

Qatnashchilar (Respondents)

Tadqiqotda Navoiy shahridagi Alisher Navoiy nomidagi IDUMda tahsil olayotgan jami 78 nafar o'quvchi qatnashdi.

- Eksperimental guruh: 40 nafar (20 nafari 2-sinf, 20 nafari 3-sinf)

- Nazorat guruhi: 38 nafar (18 nafari 2-sinf, 20 nafari 3-sinf)

Ishtirokchilar jinsiy tarkibi, intellektual va ijtimoiy rivojlanish darajalari bo'yicha nisbatan tenglashtirilgan. Tadqiqotdan oldin har bir ishtirokchi va ularning ota-onasidan yozma rozilik olindi.

Tadqiqot 2024–2025 o'quv yili kuzgi chorak davomida o'tkazildi. Tajribalar maktabning odatiy dars jadvaliga muvofiq olib borildi, bu esa bolalar uchun sun'iy sharoit emas, balki tabiiy o'quv muhiti yaratdi. Har bir darsdan so'ng o'quvchilarning fikrlash jarayonlari yozib borildi.

Ma'lumotlar bir nechta turli usullar orqali to'plandi:

Diagnostik testlar: Tadqiqot boshida va oxirida tanqidiy fikrlash darajasi (matnni tahlil qilish, savol tuzish, fikr bildirish)ni aniqlash uchun testlar o'tkazildi.

Portfolio tahlili: Eksperimental guruhda har bir o'quvchining raqamli hikoyalari (PowerPoint taqdimotlari, ovoz yozuvlari, rasmlar hikoyalar) jamlanib, tahlil qilindi.

Kuzatuv varaqalari: Dars davomida o'quvchilarning muloqotga kirishishi, savol berish faolligi, ijodiy yondashuvi qayd etildi.

Yarim tuzilgan suhbatlar: O'qituvchilar bilan intervyular o'tkazilib, metodik yondashuvlar va bolalarning o'zgarishi bo'yicha fikrlar olindi.

Tanqidiy fikrlash ko'rsatkichlari

Baholash uchun quyidagi indikatorlar asosida mezonlar ishlab chiqildi (Anderson va Kratvold taksonomiyasiga asoslangan):

- Matnni tushunish va asosiy fikrni ajratish
- Muqobil fikr bildirishi yoki turli nuqtai nazarlarni solishtirishi
- Savol tuzish va dalil asosida xulosa chiqarish
- Mustaqil fikrini ifodalashi va asoslay olishi

Ma'lumotlarni tahlil qilish usullari

To'plangan ma'lumotlar ikki yo'nalishda tahlil qilindi:

- Deskriptiv statistika orqali: ballar o'rtachasi, foizlar, tafovutlar (eksperimental va nazorat guruhlarini o'rtasida).

- Sifatli tahlil (content analysis): o'quvchilarning raqamli hikoyalari mazmunan tahlil qilinib, tanqidiy fikr elementlarining namoyon bo'lishi ko'rib chiqildi.

Natijalar (Results). Tadqiqot natijalari o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalari raqamli hikoyalash metodikasi orqali samarali shakllanishini ko'rsatdi. Quyida asosiy topilmalar keltiriladi:

Eksperiment boshida o'tkazilgan diagnostik testlar natijasida, eksperimental va nazorat guruhlarini o'rtasida tanqidiy fikrlash darajasi jihatidan sezilarli farq mavjud emas edi. Eksperimental guruh o'rtacha 52% natija ko'rsatgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 50% ni tashkil etdi. Bu esa ikki guruhni boshlang'ich sharoitlar bo'yicha taqqoslash imkonini berdi.

Tajriba yakunida esa eksperimental guruhda tanqidiy fikrlash indikatorlari bo'yicha sezilarli o'sish qayd etildi. Jumladan, asosiy fikrni ajratish, savol tuzish, dalil asosida xulosa chiqarish kabi ko'nikmalar o'rtacha 78% darajagacha oshdi. Nazorat guruhida esa bu ko'rsatkich atigi 59% ni tashkil etdi. Bu esa eksperimental metodikaning samaradorligini ochiq ko'rsatib berdi.

Raqamli hikoyalar kontent tahlili ham muhim natijalarni taqdim etdi. Eksperimental guruhdagi o'quvchilarning yakuniy ishlarida matnni mantiqan tuzish, izchil fikr yuritish va shaxsiy nuqtai nazar bildirish holatlari ancha faol kuzatildi. Misol uchun, 3-sinf o'quvchilarining hikoyalarda muammo-tahlil-xulosa tuzilmasi yaqqol namoyon bo'ldi, holbuki nazorat guruhida yozilgan an'anaviy hikoyalarda ko'proq voqeani qayta hikoya qilish holati ko'zga tashlandi.

O'qituvchilar bilan o'tkazilgan suhbatlar ham ushbu farqni tasdiqladi. Ularning fikricha, raqamli hikoya yaratish jarayoni o'quvchilarda o'z fikrini ifodalash, o'zgalarning fikrini tinglash va tanqidiy yondashish ko'nikmalarini faollashtirgan. Shuningdek, o'quvchilarning darsga qiziqishi, mavzuni mustaqil o'rganishga bo'lgan ishtiyoqi ortgani ta'kidlandi.

Eksperimental guruhdagi portfoliolar tahliliga ko'ra, o'quvchilarning ijodiy ishlari son jihatidan ham, sifat jihatidan ham yaxshilandi. Jumladan, hikoya strukturasi, fikr izchilligi, mavzu bo'yicha savol qo'yish va dalil asosida javob topish kabi elementlar ko'p holatlarda mustahkam namoyon bo'ldi.

Shunday qilib, olingan natijalar raqamli hikoyalash texnologiyasining boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishdagi samaradorligini ilmiy asosda ko'rsatib berdi.

Muhokama (Discussion). Ushbu tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda raqamli hikoyalash metodikasining ijobiy ta'sirini ko'rsatdi. Olingan natijalar shuni

tasdiqladiki, raqamli hikoya yaratish jarayonlari o'quvchilarning mustaqil fikrlash, sabab-oqibat bog'liqligini anglash, savollar qo'yish va mantiqiy xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa tanqidiy fikrlash kompetensiyasining asosi hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari mavjud ilmiy adabiyotlarda bayon etilgan fikrlar bilan hamohang. Xususan, Robin raqamli hikoyalash o'quvchilarda ijtimoiy, emotsional va akademik ko'nikmalarni uyg'unlashtirishga xizmat qilishini ta'kidlagan. Yana boshqalar esa bu metodika orqali o'quvchilarning fikrlash darajasi va mavzularni tushunish darajasida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatilganini bildirgan. Ushbu tadqiqotda ham ayni natijalar qayd etildi.

Shuningdek, darslarga raqamli vositalar joriy qilinishi o'quvchilarning ishtirok darajasini oshirdi, ularni faol fikrlashga va o'z nuqtai nazarini asoslashga undadi. Bu esa Prensky tomonidan ilgari surilgan g'oyalarni tasdiqlaydi — ya'ni raqamli texnologiyalar o'quvchilarning "raqamli tug'ilganlik holati"ga mos kelgani sababli ularni chuqurroq jalb qiladi.

Amaliy jihatdan qaralganda, raqamli hikoyalash metodikasining joriy etilishi:

- darslarda integrativ yondashuvni ta'minlaydi (ona tili, tasviriylar san'at, texnologiya fanlari birlashtiriladi),
- o'quvchilarda axborotni tanlash, tahlil qilish va vizuallashtirish ko'nikmalarini shakllantiradi,
- darsni ijodiy va interaktiv muhitda olib borishga xizmat qiladi.

Biroq, bu metodikani joriy etishda ayrim cheklovlar mavjud bo'lishi mumkin:

- barcha boshlang'ich sinf o'qituvchilari raqamli texnologiyalardan yetarlicha foydalana olmaydi,
- texnik jihozlarning har doim ham mavjud emasligi,
- o'quvchilarning texnologik savodxonligi darajasida farqlar bo'lishi mumkin.

Shuningdek, tadqiqot kichik sinf guruhi bilan o'tkazilgani sababli natijalarni umumlashtirishda ehtiyotkorlik talab etiladi. Kelgusida bu metodikani turli yosh guruhlarida, turli hudud maktablarida, gender yoki ijtimoiy qatlamlar kesimida tadqiq etish maqsadga muvofiq.

Mazkur tadqiqot shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinfda raqamli hikoyalash metodikasi tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishda salohiyatli vosita bo'lib, zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning chuqur o'rganishiga zamin yaratadi. Bu yo'nalishda metodik qo'llanmalar yaratish, o'qituvchilar uchun seminar-treninglar tashkil etish va sinflarda tizimli joriy qilish istiqbolli yo'nalishlardan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa va Tavsiyalar. Ushbu tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda raqamli hikoyalash metodikasining o'rnini aniqlashga yo'naltirildi. O'rganishlar

jarayonida nazariy tahlil, amaliy kuzatuv va eksperimental ishlar orqali ushbu metodikaning o'quvchilar tafakkuriga ko'rsatadigan ta'siri har tomonlama o'rganildi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, raqamli hikoya yaratish jarayoni o'quvchilarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini – savol berish, izohli fikr bildirish, mantiqiy ketma-ketlikda fikrlash, turli nuqtai nazarlarni solishtirish qobiliyatlarini rivojlantirishga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilar nafaqat o'qigan yoki eshitgan voqealarni qayta hikoya qilishadi, balki uni vizual vositalar yordamida mustaqil tahlil qilib, yangi g'oyalar bilan boyitishga harakat qilishadi. Bu esa tanqidiy fikrlashning shakllanishida muhim omillardan biridir.

Shuningdek, ushbu metodikaning joriy etilishi orqali:

- o'quvchilarning o'z fikrini ochiq bayon qilish,
- dalillash, mantiqan asoslash,
- o'z fikriga nisbatan tanqidiy munosabat bildirish,
- va boshqa o'quvchilarning qarashlariga nisbatan bag'rikeng munosabatda bo'lish kabi ko'nikmalari shakllandi.

Bu tadqiqot shuni ko'rsatadiki, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish an'anaviy metodlar bilan chegaralanmasligi kerak. Zamon bilan hamnafas metodikalar, xususan, raqamli hikoyalash orqali bu jarayon yanada jonli, qiziqarli va natijador bo'lishi mumkin.

Tadqiqot asosida quyidagi ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Pedagoglar uchun metodik qo'llanma va treninglar: Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining raqamli savodxonligini oshirish, raqamli hikoyalash texnologiyasidan samarali foydalanishga oid maxsus o'quv kurslarini tashkil etish zarur.

2. Didaktik materiallar yaratish: Raqamli hikoya asosida tuzilgan dars ishlanmalari, namunaviy mashqlar, topshiriqlar, baholash mezonlarini yaratish va o'quv-uslubiy to'plam holida maktablarga tarqatish.

3. O'quvchilarning raqamli tafakkurini rivojlantirish: Tanqidiy fikrlashni shakllantirishga xizmat qiladigan topshiriqlarni yaratishda texnologik vositalardan (mobil ilovalar, veb-platformalar, videotasvirlar, infografikalar) foydalanishni kengaytirish.

4. O'quvchilar uchun mustaqil ijodiy platformalar yaratish: O'quvchilar o'z hikoyalarni video yoki audio shaklda tayyorlab, sinf ichida namoyish qilishlari, fikr almashishlari uchun sharoit yaratish.

5. Texnik baza mustahkamlanishi: Maktablarda zarur texnik vositalarning (planshet, noutbuk, loyiha qurilmalari) mavjudligini ta'minlash orqali bu metodikani to'laqonli tatbiq etishga imkoniyat yaratish.

6. Kelgusidagi tadqiqotlar uchun takliflar: Mazkur metodikaning samaradorligini boshqa fanlar kontekstida (matematika, tabiatshunoslik)

o'rganish, shuningdek, ijtimoiy qatlam, yosh guruhi, jinsiy tafovutlar nuqtayi nazaridan ham chuqurroq tahlil qilish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Raqamli hikoyalash metodikasi zamonaviy boshlang'ich ta'limda nafaqat tanqidiy fikrlashni, balki o'quvchining ijodkorligi, axborotni qayta ishlash salohiyati, jamoaviy hamkorlik va axborot texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini ham rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Boshlang'ich sinfda bu metodikani tizimli joriy etish orqali ta'lim jarayonining sifatini oshirish, o'quvchining faoliyatini jonlantirish va uning mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida shakllanishiga zamin yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Azizxo'jaeva, N. (2010). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: TDPU nashriyoti.
2. Axmedov, B. va boshqalar. (2022). Boshlang'ich ta'limda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Dewey, J. (1933). How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process. Boston: D.C. Heath.
4. Robin, B. R. (2008). Digital Storytelling: A Powerful Technology Tool for the 21st Century Classroom. Theory into Practice, 47(3), 220–228.
5. McPeck, J. E. (1981). Critical Thinking and Education. New York: St. Martin's Press.
6. Facione, P. A. (2011). Critical Thinking: What It Is and Why It Counts. Insight Assessment.
7. Qodirova, M. (2021). "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish yo'llari", Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar jurnali, 2(1), 45–52.
8. Kozhevnikova, M. Yu. (2020). "Metodika tsifrovogo rasskaza v nachal'noy shkole", Obrazovanie i pedagogicheskie nauki, 4(22), 113–117.
9. Jonassen, D. H. (2000). Computers as Mindtools for Schools: Engaging Critical Thinking. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
10. Turakulova, G. (2023). "Raqamli pedagogika: boshlang'ich ta'limda yangicha yondashuv", Ilm-fan va amaliyot, 3(7), 87–93.

MUNDARIJA | TABLE OF CONTENTS | СОДЕРЖАНИЕ

1.	THE IMPACT OF FORMATIVE ASSESSMENT ON LEARNING MOTIVATION Mo'minova Muxayyo Usmanovna	3
2.	TALABALARDA ILMIY TADQIQOT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHGA DOIR NAZARIY QARASHLAR. Otayeva Salamat Sabirovna	9
3.	Соғлом турмуш тарзига асосланган педагогик методлар. Жисмоний фаоллик ва таълимнинг ўзаро таъсири Raximov Xasanboy Kamoliddin o'g'li	15
4.	SALBIY YOKI IJOBIY SUBYEKTIV BAHO IFODALOVCHI LEKSIK, FONETIK, MORFOLOGIK BIRLIKLARNING LINGVISTIK TAHLILI XUSANOVA NILUFAR SAYDULLOYEVNA	24
5.	SUBYEKTIV BAHONING LEKSIK SATHDA IFODALANISHI Xusanova Nilufar Saydulloyevna	29
6.	Структурно - содержательные компоненты аргументативной компетенции учащихся 8-9 классов в устной речи Бурибаева Азиза Исматиллаевна	32
7.	GENDER MARKERLARINING TIL TIZIMIDA NAMOYON BO'LISHI: SEMANTIK VA PRAGMATIK TAHLIL Komilova Nilufar Abdilkadimovna	36
8.	Pronunciation Challenges Faced by Uzbek Learners of English Sayfullayeva Mohinabonu Ulug'bekovna	41
9.	Raqamli hikoyalash texnologiyasi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish Navoiy Davlat Universiteti	46
10.	Ingliz tili fanini boshlang'ich sinf o'quvchilariga o'qitishda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi Xudoyberdiyeva Fazilat Mansur qizi	53
11.	The Use of Innovative Technologies in Organizing the Educational Process Xudoyberdiyeva Fazilat Mansur qizi	56